

9 virheellistä väittämää ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta

Legitimacy2035-tutkimushanke kokosi yhteen yhdeksän virheellistä väittämää ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta. Tämä kooste kertoo, mikä väittämissä on virheellistä.

1. Suomi tekee jo nyt maailman kunnianhimoisinta ilmastopolitiikkaa.

Muutamit muut Euroopan maat, esimerkiksi Tanska, Viro ja Britannia, tavoittelevat suurempaa päästövähennystä kuin Suomi vuoteen 2030 mennessä. Esimerkiksi Tanska tavoittelee 70 prosentin ja Suomi 60 prosentin vähennystä vuoden 1990 tasolta laskettuna.

Suomen vuodelle 2035 ilmastolaissa asetettu hiilineutraalisuustavoite on sen sijaan kansainvälisessä vertailussa tiukka, ja siinä hyödynnetään Suomen perinteisesti suurta maankäyttösektorin hiilinielua. Toisaalta kolme valtiota, Bhutan, Panama ja Surinam, ovat jo nyt hiileneutraalisia eli ne sitovat enemmän ilmastopäästöjä kuin tuottavat. Erilaisten lähtökohtien vuoksi niitä ei kuitenkaan voi helposti verrata Suomeen.

Toisin sanoen metsäisen Suomen ilmastotavoitteet ovat nojautuneet verrokkimaitamme suhteellisesti enemmän metsien hiilinielun ylläpitämiseen ja suhteellisesti vähemmän päästöjen vähentämiseen. Suomelle hiilineutraalisuuteen on ajateltu riittävän pienemmät päästövähennykset kuin useimmille vertailuryhmän maille.

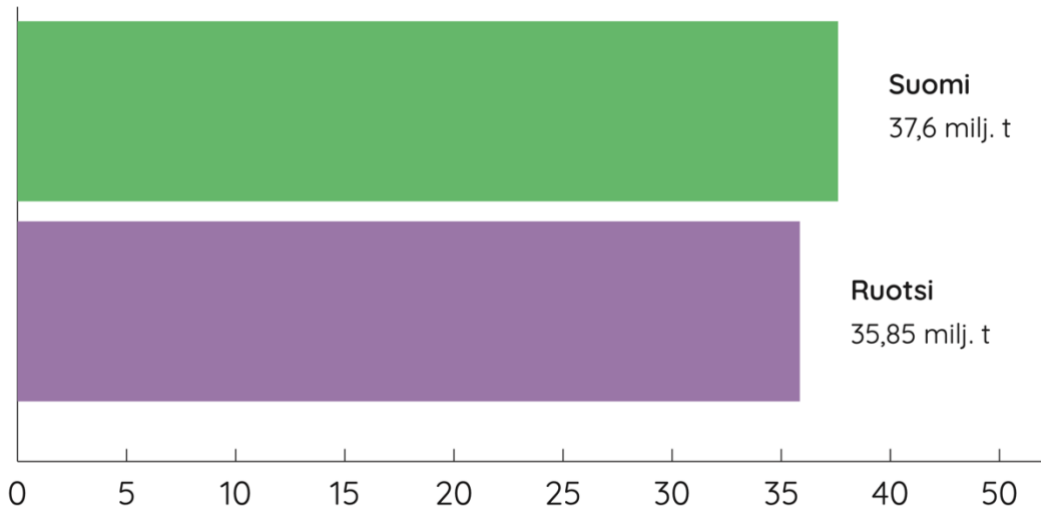
Hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin ilmastotoimien kiristämistä päästöjen vähentämiseksi ja maankäyttösektorin hiilinielun vahvistamiseksi. Nykytoimien riittämättömyys kävi vuonna 2022 poikkeuksellisen ilmeiseksi sen seurauksena, että metsien vuosittainen hiilinielu on pienentynyt voimakkaasti korkean hakkuupaineen ja metsien kasvun hidastumisen seurauksena. Vaikka Suomen ilmastopolitiikan tavoitteita voi pitää hyvinä, politiikan toimeenpano ei näyttäisi tällä hetkellä olevan johtamassa niiden toteutumiseen.

Jos Suomen ilmastopäästöjä tarkastellaan asukasta kohden, Suomessa tähän asti harjoitettu ilmastopolitiikka ei näyttäydä poikkeuksellisen kunnianhimoisena. Suomalaisen kasvihuonepäästöt henkeä kohden ovat yli EU-maiden keskiarvon ja reilusti yli globaalin keskiarvon. Tieteellisen [Our World in Data -verkkojulkaisun](#) mukaan tuotannon ilmastopäästöt olivat Suomessa vuonna 2021 korkeammat kuin esimerkiksi Ruotsissa, vaikka Ruotsin väkiluku on lähes kaksinkertainen, ks. KUVA 1.

KUVA 1

Vuotuiset CO₂-päästöt, 2021

Hiilidioksidipäästöt (CO₂) fossiilisista polttoaineista ja teollisuudesta. Maankäytön muutos ei sisälly laskelmiin. (miljoonaa tonnia)

Lähde: Our World in Data, perustuen Global Carbon Projectiin (2022)

2. Energiakriisi johtuu ilmastotoimista.

Energiakriisin suurin yksittäinen syy on Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Epävarmuuden, kaasutoimitusten keskeytyksen ja pakotteiden vuoksi sota on nostanut fossiilisen energian ja aivan erityisesti maakaasun hintaa. Maakaasun hinta puolestaan määrittää paljolti sähkön markkinahintaa.

Energiakriisin ja fossiilisen energian yhteys näkyy selvästi siinä, että eniten energian hinta on noussut maissa, jotka ovat vahvasti riippuvaisia fossiilisesta energiasta. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Saksa ja Viro. Sen sijaan maat, jotka ovat pidemmällä päästöttömään energiantuotantoon siirtymisessä, kuten Suomi ja Ruotsi, ovat selvinneet vähemmällä.

Hyökkäyssota ei ole kuitenkaan ainoa syy energiakriisiin. Euroopan suurimman sähkönviejän Ranskan sähköntuotanto on ollut historiallisen alhaista, ja maa ajautunut ajoittain sähkön tuojaksi maan ydinvoimaloiden huolto-ongelmien vuoksi. Pohjoismaiden vesivoimavarastot ovat matalalla vähäsateisten vuosien jäljiltä. Myös fossiilisen energian puolella on syntynyt pullonkauloja, kun tuotantolaitosten huoltotoimia on jäänyt tekemättä koronan vuoksi.

3. Polttoaineeverot osuvat kaikkein köyhimpiin.

Polttoaineeverot ovat [tutkitusti kustannustehokkain vero päästövähennysten saavuttamiseksi](#), sillä ne kannustavat sekä ajamaan vähemmän että ostamaan autoja, jotka kuluttavat vähemmän polttoainetta.

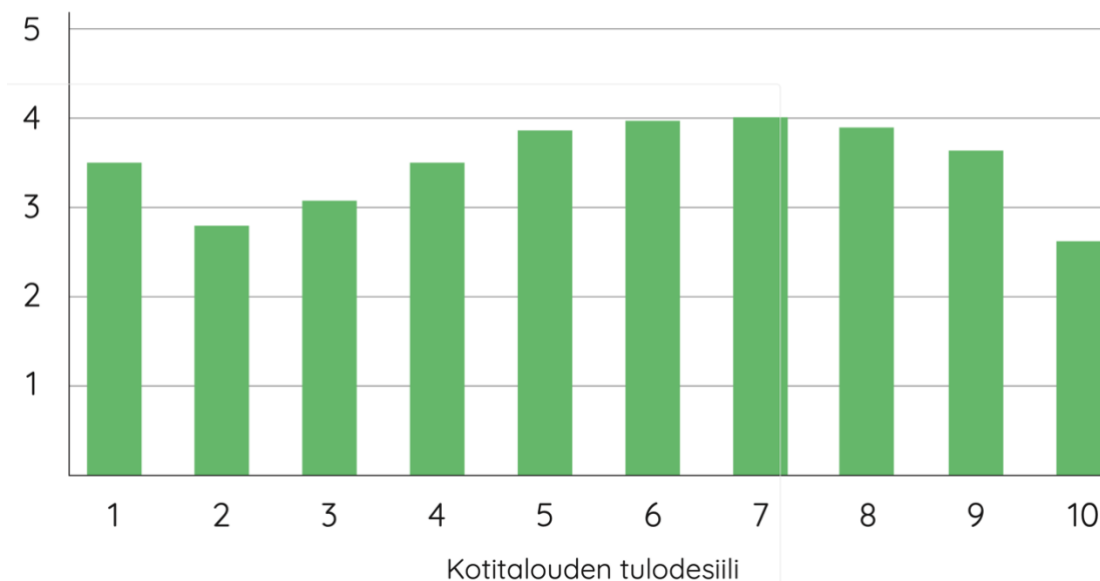
Oikeudenmukaisuusnäkökulmaa ei ole kuitenkaan silti syytä unohtaa: 2035Legitimacy-hankkeessa tehdyssä [tutkimuksessa](#) on selvitetty, keiden kukkaroissa polttoaineeverotuksen korotukset näkyvät. Toinen Legitimacy-hankkeen tutkijoiden [analyysi](#) puolestaan pureutui henkilöautoliikenteen CO₂-päästöihin ja päästöjen vero-ohjaukseen. Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että (ks. KUVA 2):

- Pienituloisen kotitalous ei keskimäärin maksa enempää polttoainekuluja suhteessa tuloihin kuin keskituloisen kotitalous.
- Polttoainemenojen osuus kasvaa tulojen mukana toiseksi alimman tulodesiilin ja kolmanneksi korkeimman tuloluokan välillä.
- Kahdessa ylimmässä tuloluokassa polttoainemenojen osuus tuloista jälleen pienenee.

KUVA 2

Keskimääräinen bensiini- ja dieselukulujen osuus kotitalouden käytettävissä olevista tuloista tuloluokittain vuonna 2016

(prosenttia tuloista)

9 virheellistä väittämää ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta

Kuva asiasta muuttuu hieman, kun asiaa tarkastellaan alueiden tulotason mukaan. [Vuoden 2012 energiaverouudistusta käsittelevässä tutkimuksessa](#) nimittäin todettiin, että pienituloisilla alueilla sekä maaseutualueilla kuluttajat maksoivat dieselin päästöveron korotuksesta jonkin verran suurituloisia alueita ja kaupunkiseutuja enemmän. Dieselin päästöveron korotuksesta keskimäärin 80 prosenttia siirtyi kuluttajahintoihin. Pienituloisten alueiden kuluttajat maksoivat päästöverosta kuitenkin noin 90 prosenttia, kun suurituloisilla alueilla maksettiin vain 76 prosenttia.

Harvaan asuttujen alueiden kuluttajat maksoivat päästöveron korotuksen jokseenkin kokonaisuudessaan, kun kaupunkialueilla maksettiin vain 77 prosenttia. Veronkorotus kohdistui siis hieman enemmän pienituloisiin ja maaseudulla asuviin. Kulutusmenoissa vaikutus on muutamien kymmenien eurojen luokkaa vuodessa.

4. Ilmastolaki sitoo tulevien hallituksen käsiä.

Ilmastolakien määrä on kasvanut nopeasti. Esimerkiksi lähes kaikilla EU-mailla sekä EU:lla itsellään on ilmastolaki. Päätavoitteena on lisätä ilmastopolitiikan pitkäjänteisyyttä kirjaamalla ilmastotavoitteet sitovasti lakiin.

Suomen ilmastolaki velvoittaa valtioneuvostoa valmistelemaan ilmastopolitiikan eri suunnitelmat lakiin kirjattujen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Laki on säädetty demokraattisesti eduskunnassa vastauksena vuoden 2019 niin kutsutuissa ilmastovaaleissa esitettyihin huoliin. Lain taustalla on Suomen [Ilmastopaneelin tieteellinen analyysi](#) siitä, mikä on Suomen oikeudenmukaisen osuus vuoden 2015 Pariisin sopimuksen toimeenpanossa.

Heinäkuussa 2022 voimaan tulleen uuden ilmastolain mukaan Suomen pitää vähentää päästöjä vähintään 60 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, vähintään 80 prosenttia vuoteen 2040 mennessä ja 90–95 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Lisäksi laki sisältää vuodelle 2035 asetetun hiilineutraalisuustavoitteen sekä tavoitteen hiilinielujen vahvistamisesta.

Laki on luonteeltaan puitteet asetettava. Se ei sisällä politiikkatoimia, joiden avulla asetetut ilmastotavoitteet saavutetaan. Keinoista päättäminen ja niiden vaikutukset eri ihmisryhmiin ovat osa muuta kotimaista ja EU:n lainsäädäntöä sekä demokraattista yhteiskunnallista keskustelua.

Nykyisen ilmastolain noudattamatta jättäminen olisi ongelma oikeusvaltioperiaatteelle. Lisäksi ilmastolakia voidaan lähestyä ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden eli lasten ja vielä syntymättömien sukupolvien näkökulmasta: lain noudattamatta jättämisen tai liian löysien tavoitteiden voi katsoa loukkaavan heidän oikeuksiaan. Esimerkiksi Saksassa perustuslakituoimioistuin katsoi vuonna 2021 Saksan ilmastolain olevan maan perustuslain vastainen, koska siinä liian iso osa toimista jätettiin tuleville sukupolville.

5. Suomi tekee jo täysin tarpeeksi ilmastotoimia. Kiinan ja Intian pitää toimia ensin.

On harhakuva, etteivät Kiina ja Intia tekisi ilmastotoimia. Molemmilla mailla on sekä pitkän aikavälin hiilineutraalisuustavoitteet että päästövähennystavoitteet vuodelle 2030. Molemmat ovat lisänneet uusiutuvan energian käyttöä merkittävästi, ja molemmilla on myös esimerkiksi merkittävät metsitysohjelmat. Lisäksi Kiinan kansallinen päästökauppajärjestelmä on maailman suurin. Intiassa puolestaan per capita -kasvihuonekaasupäästöt ovat erittäin alhaiset.

Tällä hetkellä globaalisti tarkastellen voidaan sanoa, että lähes kaikki maat tekevät jotain ilmastonmuutoksen torjumiseksi, mutta mikään maa ei tee riittävästi Pariisin sopimukseen sisältyvän 1,5 asteen tavoitteen näkökulmasta. Pariisin sopimukseen sisältyy tavoitteiden arviointi ja kiristäminen säännöllisin väliajoin, jotta tämä toimenpiteiden ja tavoitteen välinen kuilu kurottaisiin umpeen.

Oikeudenmukainen taakanjako maiden välillä on poliittisesti hankala kysymys, josta ei suoraan neuvotella YK:n ilmastoneuvotteluissa. Suomen oikeudenmukainen osuus kansainvälisistä ilmastotoimista voidaan kuitenkin arvioida määrittelemällä, mikä olisi Suomen osuus globaalista hiilibudjetista 1,5 asteen tavoitteeseen liittyen, kuten Suomen ilmastopaneeli on tehnyt. Hiilibudjetti kertoo sen, kuinka paljon ilmakehään voidaan päästää ilmastopäästöjä eri skenaarioissa.

Suomi on yhdessä EU:n ja 194 maan kanssa sitoutunut Pariisin ilmastopöytäkirjaan ja sen tavoitteisiin, joihin kuuluu maapallon keskimääräisen lämpötilan nousun rajaaminen selvästi alle kahteen Celsius-asteeseen ja pyrkimys 1,5 asteen tavoitteeseen. Tätä taustaa vasten kaikkien maiden tulee ryhtyä kiireellisesti toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

6. Vihreä siirtymä uhkaa teollisuuden kilpailukykyä.

Väitteen toistaminen usein ei tee siitä totta. Taloustieteellisen tutkimuksen perusteella EU:n vihreä siirtymä ei näyttäisi toistaiseksi heikentäneen EU:n teollisuuden kilpailukykyä, ks. [esimerkki 1](#) ja [esimerkki 2](#). Sen sijaan [tutkimuksen](#) mukaan vihreä siirtymä on laskenut sähkön hintaa, millä voi olla suotuisa vaikutus teollisuuden kilpailukykyyn.

Päästökaupan kustannuksia siirtyy jonkin verran teollisuustuotteiden hintoihin, mutta etenkin kuluttajatuotteissa harvoin kilpaillaan puhtaasti hinnoilla. Teollisuuden välituotteissa riski on isompi, mutta sitä pyritään esimerkiksi EU:n alueella vähentämään päästöoikeuksien ilmaisjaolla, teollisuuden sähköistämisen tuilla sekä suunnitteilla olevilla hiilitulleilla.

Vihreä siirtymä voidaan nähdä myös suurena mahdollisuutena teollisuudelle. Eurooppalaiset teollisuuden ammattiliitot tukevat vihreän kehityksen ohjelman tavoitteita ja siihen liittyvää nopeutettua päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä. Yhdysvalloissa Bidenin hallinto pitää vihreää siirtymää yhtenä keinoista, joilla maa pyrkii vahvistamaan globaalia kilpailukykyään.

7. Päästöt vain karkaavat muualle maailmaan, jos Suomi tekee liian tiukkaa politiikkaa.

Aiemmilta päästökauppa-kausilta on [vahvaa empiiristä tutkimusnäyttöä](#), jonka mukaan päästöt eivät ole karanneet maailmalle Suomen ja Euroopan unionin harjoittaman ilmastopolitiikan vuoksi.

Tutkimusnäyttö ei siis tue väitettä.

Itse asiassa päästöoikeuksien ilmaisjaon vuoksi päästökauppa on monelle päästöjään vähentäneelle suomalaiselle teollisuusyritykselle tulonlähde, koska yritykset voivat myydä eteenpäin niille tarpeettomiksi osoittautuvat päästöoikeudet.

Teoreettinen riski päästöjen siirtymisestä muualle maailmaan on kuitenkin olemassa päästöoikeuksien hintojen noustessa. Siksi EU on jo ottamassa käyttöön mekanismeja, jotka vähentävät potentiaalista riskiä. Tällaisia mekanismeja ovat päästöoikeuksien ilmaisjaon lisäksi etenkin hiilirajamekanismi eli hiilitulli paljon päästöjä tuottaville teollisuudenaloille, kuten teräs- ja sementtiteollisuustuotteille, sekä erilaiset teollisuuden sähköistämisen tuet ja päästökauppakompensaatiot.

8. Jatkuva ilmastopuhe ahdistaa nuoria.

Legitimacy2035-hankkeen väitöskirjatutkija Anni Turunen haastatteli väitöskirjaansa varten nuoria suomalaisia ilmastoaktivisteja. Haastatellut korostivat, että ilmastoaktivismiin ympärille syntynyt yhteisö tarjoaa heille paikan keskustella ilmastokriisin herättämistä tunteista ja purkaa nuo tunteet toimintaan.

Muutkin tutkijat ovat päätyneet samankaltaisiin havaintoihin ja tuloksiin tutkiessaan nuorten suhdetta ilmastopuheeseen. Journal of Environmental Psychology -lehdessä julkaistiin syksyllä 2022 tutkimus, jossa vertailtiin keski-ikäntään 23-vuotiaiden nuorten ilmastonmuutostunteita ja -toimintaa 28 maassa (ks. [Helsingin yliopiston uutinen 14.10.2022](#)). Tutkimuksessa nuorten huoli ja ahdistus ilmastonmuutoksesta nousi korkealle. Suomessa oli vertailumaista lähes eniten huolta ja ahdistusta (2. ja 3. sija), mutta myös eniten positiivista toimintaa ympäristön hyväksi (1. sija). Suomessa nuoret saavat hyödynnettyä ahdistuksen ja huolen ilmastonmuutoksesta toimintaan, jolla ilmastonmuutosta voidaan hillitä.

Negatiiviset ilmastonmuutokseen liittyvät tunteet eli ahdistus ja huoli lisäävät mielenterveyshaasteita, mutta jos ne voidaan purkaa toimintaan, voi tulos olla positiivinen. Tutkimuksen mukaan sosiaalisen tai muun median vaikutus ilmastoahdistukseen ja huoleen sekä toimintaan on merkittävä. Medialla näyttää olevan jopa positiivinen ja voimaannuttava vaikutus.

On hyvä muistaa, että parasta lääkettä ilmastoahdistukseen ovat ilmastonmuutosta hillitsevät toimet ja että nimenomaan nuoret ja vielä syntymättömät ihmiset kohtaavat ilmastonmuutoksen vaikutukset kaikkein voimakkaimmin.

9. Ilmastopolitiikkaa vain kurjistaa elämisen edellytyksiä Suomessa.

Suomen tuotantopohjaiset ilmastopäästöt ovat olleet suurimmillaan vuonna 2003 (85 628 tonnia). Vuoteen 2020 mennessä päästöt olivat lähes 40 prosenttia pienemmät (47 728 tonnia). Emme silti ole kokeneet elintason romahdusta.

Bruttokansantuote on yleinen, joskaan ei ihanteellinen tapa kuvata elintaso. Sillä mitaten nähdään, että samassa ajassa kun Suomi on pienentänyt paljon päästöjään, reaalin bruttokansantulo asukasta kohden on noussut 36 092 eurosta 40 558 euroon. Irtikytkentä päästöjen ja bruttokansantuotteen välillä on siis onnistunut.

Legitimacy2035-hanke [tutki keväällä 2022 suomalaisen työvoimaan kuuluvan väestön näkemyksiä ilmastopolitiikan työllisyys- ja hyvinvointivaikutuksista](#). Lisäksi tutkimuskohteilta kysyttiin, miten ja kenelle ilmastopolitiikan mahdolliset haitat pitäisi hyvittää.

Kyselyn vastausten perusteella työvoimaan kuuluvat eivät ole kovin huolissaan ilmastotoimien työllisyysvaikutuksista lähitulevaisuudessa. Suurempi osa vastaajista näkee ilmastotoimien pikemminkin parantavan työllisyysmahdollisuuksia kuin heikentävän niitä.

Myöskään hyvinvointivaikutuksia ei suuremmin koettu. Ainoastaan liikkumismahdollisuuksien ja taloudellisten vaikutusten osalta suurempi osa vastaajista näki ilmastotoimien heikentävän kuin parantavan hyvinvointiaan. Näidenkin osalta suosituin vastausvaihto oli kuitenkin, että ilmastoimilla ei ole sen paremmin parantavia kuin heikentäviä vaikutuksia.

Kyselyn mukaan mahdollisten haittojen hyvittäminen pitäisi enemmistön mukaan kohdistaa suhteessa tuloihin ja pienituloisille, eli käyttää hyvitystoimia tuloerojen tasaamisen välineenä. Tämä eroaa esimerkiksi hallituksen kaavailemista, kustannusten mukaan kohdennettavista energian hintatuista. Samalla se kuvastaa Suomessa tyypillistä ajatusta tuloerojen tasaamisen suuresta merkityksestä hyvinvointivaltion perustana.